

BACHELOROPPGAVE

Hvordan kan valgfaget friluftsliv påvirke elevenes motivasjon og læring?

Utarbeidet av:

Petter Slyngstad

Studium:

Grunnskolelærerutdanning 5-10 2010

Innlevert:

Vår 2013

FORORD

Arbeidet med denne oppgaven har for meg vært både interessant og lærerik, og mange har gitt meg gode råd og vink på veien. Først og fremst må jeg få takke min engasjerte og motiverende veileder Vidar Stamnes for konstruktiv støtte og reflekterte tilbakemeldinger under første del av arbeidet.

Mine tålmodige informanter fortjener også en stor takk; med den største selvfølgelighet stilte de opp på intervju og gav meg verdifull informasjon til arbeidet.

Takk til mine medstudenter for mange interessante og reflekterte diskusjoner innen faget, det viste seg å bli nyttig. Samtidig en stor takk til faglærerne ved Høgskolen i Nesna.

Endelig vil jeg takke min kjære samboer, som har vært til god hjelp underveis. Hennes tålmodighet ble nok satt på prøve de ukene kjøkkenbordet så ut som et eneste pedagogisk oppslagsverk.

Otterøya, mai 2013

Petter Slyngstad

SUMMARY

The main purpose of this research was to identify optional subject outdoors as a learning arena. My main issue has been: How can the optional subject outdoors affect students' motivation and learning?

This has been an empirical, qualitative study where different methods have been used. The empirical material presented through student reports, field observations and interviews of a student group and teacher. Electives signaling the freedom for students to choose a subject based on their own interests and needs. The choice is a symbol that provides the basis for increased well-being, vitality and growing confidence in themselves. The curriculum tells us that students, individually and jointly, strengthens the desire to learn and experience mastery through practical and varied. Students acquire learning alone and in collaboration with others. Vygotsky emphasizes that all intellectual development and thinking rooted in social activity. He claimed that the language and speech were the two main factors in this process.

Data also show that the teaching of the subject is largely aimed at learning of practical skills and social interaction among students. Fellow student, the significance and role appears as important.

It is important to find the right balance between pleasure / free expression and academic challenges. A proper balance can make it easier to legitimize the use of outdoor activities in school. Motivation and mastery is essential for student learning. Outdoor activities can be the code that opens up for this.

INNHold:

Forord

Summary

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	5
2.0	Teorigrunnlag.....	6
2.1	Friluftsliv – historikk og nyskapning.....	6
2.2	Den forløsende pedagogikken.....	7
2.3	Mestring, motivasjon og læring.....	8
3.0	Metodebruk.....	15
4.0	Presentasjon av utviklingsprosessen og tiltakene.....	19
5.0	Presentasjon av gjennomføringen.....	20
5.1	Dataframstilling.....	22
6.0	Drøfting.....	24
7.0	Oppsummerende konklusjon.....	25

Litteraturliste

1.0 INNLEDNING

Fra og med skoleåret 2012-2013 ble valgfag for 8. trinn i ungdomsskolen innført. (2 timer pr. uke). Det er utarbeidet 8 ulike valgfag fra utdanningsdirektoratet. Hver enkelt ungdomsskole skal tilby minst 2 av disse valgtilbudene. På en ungdomsskole i Trøndelag, hvor jeg har arbeidet med denne oppgaven, er det blant tre ulike fag bestemt å tilby et valgfag som er rettet mot friluftsliv. Læreplanen for dette valgfaget har tittelen "Fysisk aktivitet og helse". Det settes fokus på blant annet bevegelsesglede, mestring og samarbeid. Lærerne som hadde ansvar for faget, ønsket å avgrense navnet til friluftsliv. Dette fikk de godkjent fra skoleledelsen. Dette valgfaget er langt på vei relatert til naturfag, men elementer fra andre fag kan selvfølgelig også inngå. Gjennom arbeidet vil jeg prøve å belyse valgfagets grad av betydning i skolen, da spesielt i forhold til motivasjon og læring.

Mestring er også en sentral faktor i all læring og omhandlet av mange. Med utgangspunkt i pedagogiske "grunnsteiner" vil jeg gå videre og søke teori som ligger mest mulig opp mot essensen i min oppgave og som videre kan underbygge dette.

Implementering av valgfaget i ungdomsskolen kan nok for mange skoler by på store utfordringer i form av omorganisering og tids- og ressursbruk. Likevel tror jeg dette er et viktig steg å gå i forhold til læring og utvikling hos den enkelte elev. Den totale avkastningen vil bli langt høyere enn innsatsen, forrentningen er god.

Oppgaven er også viktig fordi den til en viss grad kaster lys over et skolesystem som er litt kneblet i forhold til nye tanker om undervisning og utvidet læringsrom.

Friluftslivets sosiale dimensjon kan ikke verdsettes høyt nok. Undersøkelser gjennom arbeidet viser at elevene trekker fram positive erfaringer med faget, spesielt vektlagt blir det sosiale miljøet i klassen, som gjennom siste halvåret har vokst og utviklet seg positivt. Utgangspunktet for min forståelse av elevenes læring i valgfaget, bygger på kvalitative metoder i form av intervju og observasjon. Lærerens relasjoner til elevene er selvsagt også en viktig brikke når et helhetlig situasjonsbilde skal konstrueres.

Hovedintensjonen med denne oppgaven har vært å belyse elevenes møte med friluftsliv valgfag i ungdomsskolen og hvordan dette har fungert som læringsarena. Det som også

har vært viktig er avspeiling av elevenes egne tanker og refleksjoner for hva som innvirker på læringen, positivt eller negativt. Med dette som utgangspunkt lyder min problemstilling som følger: *Hvordan kan valgfaget friluftsliv påvirke elevenes motivasjon og læring?*

2.0 TEORIGRUNNLAG

Hovedmålet med oppgaven er å undersøke og kartlegge elevenes møte med valgfaget friluftsliv. Hvordan oppleves dette nye faget fra deres ståsted? Elevens møte med undervisningen kan studeres på ulike måter, det gjelder å ta en bestemmelse på hvordan dette skal gjøres, hvordan det skal vinkles. Det som er vesentlig, er hvordan elevene selv opplever læringen, og på hvilken måte deres egen bakgrunn og erfaring spiller inn. Klassens sosiale funksjon, eller samspillet innad, har gjerne stor betydning for resultatet. Lærerens rolle og elevenes innvirkning på hverandre er faktorer som er viktig å belyse.

2.1 FRILUFTSLIV – HISTORIKK OG NYSKAPNING

Friluftsliv som begrep kan ha flere betydninger, gjerne avhengig av hvilken tidsepoke man ønsker å belyse. (Foss, 2010/2011) Den gamle norske veidemann- og bondekulturen var nok først representert, men da i en helt annen setting enn slik vi kjenner begrepet i dag. Den gang var dette en del av hverdagslige gjøremål som var direkte knyttet opp mot eksistens og levesett hvor kunsten å overleve alltid var en del av agendaen. Det var ikke snakk om å nyte naturen slik vi kjenner det i dag. Kunsten var å utnytte naturen ved å ta i bruk nyttige erfaringer innøvd gjennom generasjoner over lang tid. Landsbygdas beboere praktiserte en fangst og sankekultur som symboliserte deres levesett, slik var deres hverdag.

Under nasjonalromantikken på 1800-tallet fikk friluftsliv en annen klang (Aschehougs Norgeshistorie, 1997) Flere uttrykksformer innen kunsten som litteratur, kunstmaling og komposisjon av musikk tok dette i bruk som et ledd i å dyrke fram det urnorske og videre benytte det som våpen i kampen mot dansk påvirkning og siden unionsoppløsningen med Sverige. Norge skulle atter gjenoppstå som en selvstendig nasjon, hvor naturen, nasjonalismen og det særegne norske skulle stå sentralt og spille

en viktig rolle. Kunstneren Henrik Ibsen var visstnok den første som skriftlig tok i bruk begrepet friluftsliv. Dette blir omtalt i diktet *Paa Vidderne* som utkom i 1859. Her omtaler Ibsen livet på en øde seterstue som *Friluftsliv for mine Tanker*.

Bykulturens friluftsliv i Norge vokste fram via den engelske overklassen og gjennom norske malere, diktere, komponister og naturvitenskapsmenn som Nansen og Amundsen. Engelske lorder og adelsfolk fikk gradvis øynene opp for dette eventyrlige landet med sine fjorder og fjell, elver og vidder. Laksefiske og fjellklatring utviklet seg som sport og næring, og den første kystturismen ble etter hvert en realitet.

Gjennom problemstillingen som er lagt fram i oppgaven vil jeg nå forsøke å sette begrepet friluftsliv inn i konteksten av skolens valgfag.

2.2 DEN FORLØSENDE PEDAGOGIKKEN

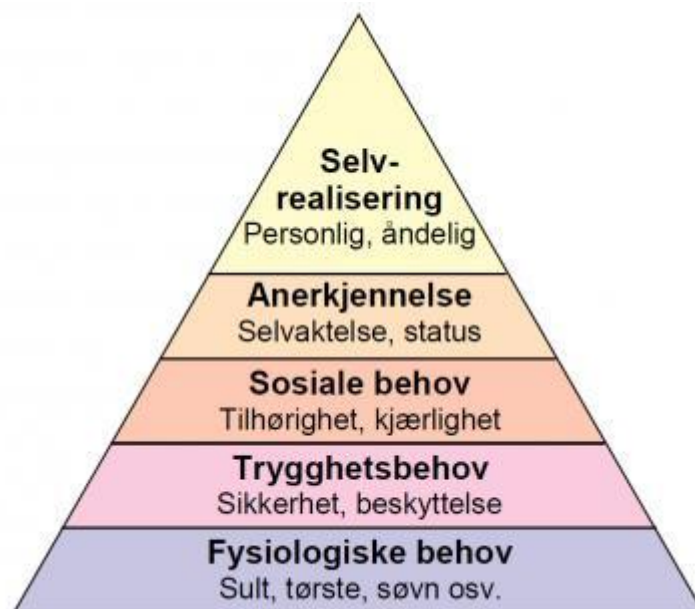
Valgfag som begrep gir signal om frihet for eleven til å velge et fag med utgangspunkt i egne interesser og behov. Valget i seg selv gir grunnlag for økt trivsel, voksende pågangsmot og tiltro til seg selv. Edvard Befring (her etter Kaldestad, Sæther m.fl. 2007, s. 135- 160) understreker blant annet dette når han vil bruke den forløsende pedagogikken som veiviser for en kvalitetsskole. Befring poengterer at industrisamfunnets skolekonsept fra 1950-60- åra, hadde som mål å skape likeverdige forhold og opplæring til alle, og er i store trekk den skolen vi kjenner i dag. Mye av grunntrekkene i dette går blant annet ut på standardisering framfor individuell tilrettelegging, samtidig som det blir lagt stor vekt på undervisningsmengde (timer og år). Teori foran praktisk kunnskap og fasis-orientert opplæring foran kreativitet er andre områder som dette konseptet vektlegger. Elevene skal være i et klasserom med læreren tradisjonelt bak kateteret, mens de selv sitter ved pulten og mottar enveisinformasjon. Befring beskriver dette som paradoksal pedagogikk, og mener at det meste av opplæringa er glemt etter relativt kort tid.

I eldre tid var læring og utvikling innbakt som en naturlig del av arbeid og fellesskap, dette var en uskrevet lov som var naturlig i den konteksten barna var født inn. Da skoler etter hvert ble etablert, førte det til et brudd med det *naturlige* læringsmiljøet. Slik ble det skapt en forestilling om at læringen var det viktigste, læringen var formålet. Aktivitet og produksjon ble sett på som sekundært. Befring understreker videre at alle har en

kraft iboende i seg selv som uttrykker drømmer om læring og liv. Denne kraften kan fremstå som et ønske om å ta egne valg i forhold til planer og interesser, nærmest en form for selvrealisering. Dette underbygger på mange måter mye av grunnideene bak valgfaget, nemlig elevens frihet til å velge seg til eller velge seg bort. Dette handler også mye om å utvikle troen på seg selv og tørre å ta steget videre. Med andre ord, tiltro til egne muligheter og krefter er en viktig del av læringsperspektivet. Albert Banduras begrep "Self-efficacy beleaf" (her etter Befring & Moen 2011), også kalt tro på egne krefter eller mestringsforventning, viser til at man har troen på egne evner for å gjennomføre og realisere fremtidige mål. Dette innvirker også på hvilke valg vi tar og hvor lenge vi holder ut når motstanden øker.

2.3 MESTRING, MOTIVASJON OG LÆRING

Mestring, motivasjon og læring er begrep som henger tett sammen, en symbiose. Under formål for valgfag (udir.no 3013) i læreplanen kan man blant annet lese: *"Valgfagene skal bidra til at elevene, hver for seg og i fellesskap, styrker lysten til å lære og opplever mestring gjennom praktisk og variert arbeid."* (udir.no 2013). Videre blir fagets betydning opp mot helse og trivsel vektlagt, likedan det å ta vare på egen kropp og helse.

Figur 1: Maslows behovspyramide (<http://ndla.no/nb/node/8634/lightbox>).

Abraham Maslow beskriver det *søkende* mennesket gjennom sitt pyramideformede behovshierarki (her etter Imsen, 2005). I hans femdelte figur ligger nederst, det vi betegner som primære behov, i stigende rekkefølge finner vi trygghet, kjærlighet og sosial tilknytning, anerkjennelse og øverst behov for selvrealisering. Alle disse ulike behovene henger tett sammen, ingen av dem kan isoleres bort. Kjærlighet er til eksempel et fundamentalt behov som bor i absolutt alle. Grad av motivasjon hos det enkelte mennesket kan ofte gjenspeiles mot tilgang på nettopp omsorg og kjærlighet. *Motivasjon*, selvrealisering, anerkjennelse og oppmuntring er nære begrep som ofte henger tett sammen og utspiller seg på samme scene. Motivasjonsbegrepet deler vi gjerne i to; *indre* og *ytre*. (Imsen, 2010). Indre motivasjon er ofte et uttrykk for at eleven gleder seg over tilværelsen og en aktivitet som utføres, det er helt klart noe som fenger. Ytre motivasjon tilskrives gjerne tilbakemeldinger fra læreren eller andre personer i forhold til vurdering av et arbeid. Her blir eleven mer fokusert på responsen fra læreren enn arbeidsoppgaven i seg selv. Dette vil på sikt virke lite konstruktivt i forhold til læring. Når karakteren blir viktigere enn forståelsen av et fag, bør det "ringe ei bjelle". Det har flere ganger blitt påstått at overdreven bruk av ytre motivasjon kan føre til at den indre motivasjonen svekkes eller forsvinner. Her er det kanskje mest korrekt å si at begge former for motivasjon trengs, og at de på mange måter er med og utfyller hverandre.

En god lærer kjennetegnes gjerne ved å være våken og observant for nyanser og variasjoner som skjer i klassebildet, likedan forstå viktigheten av at den enkelte elev kan føle seg sett og verdsatt. Motiverende og oppløftende tilbakemeldinger til eleven er viktig og avgjørende for videre utvikling og progresjon.

Valgfaget vil ofte være preget av stor variasjon og mangfold, og på grunn av nettopp valget blir det et fag som eleven kan assosiere seg med og lettere få et eierforhold til. Begrep som mestring og motivasjon får gjerne positive fortegn.

I en kronikk (2012) skriver Jostein Iversen om enhetsskolens kjedsommelighet. Han viser til nyere forskning som påpeker at motivasjonen for skolearbeid synker gradvis fra 4. til 10. klassetrinn, og i den videre skolen faller hver fjerde elev av. Iversen, som er rektor ved Nidaros Idrettsungdomsskole, mener det er mange faktorer som innvirker på elevens motivasjon. Han mener det er svært viktig at foreldrene kjenner sin besøkestid og tar det ansvaret som er nødvendig i gitte situasjoner. Det er viktig for et

barn å kjenne på at noen bryr seg i hverdagen. Vennegjengen har også innflytelse, felles holdninger og verdier har gjerne en smittende effekt på alle som omgås hverandre. Iversen sier samfunnet trenger elever med guts og motivasjon, landet skal bygges og trenger ungdom med iver og glød. *"Den dagen vi skapte en lik skole for alle, skapte vi også forskjeller og tapere,"* sier han. Iversen trekker i samme kronikk fram Håkon Leifsrud som er professor i sosiologi. Han sier at *"Likskapsskolen er en myte"*, og tilføyer at ingen barn er like. Iversen viser også til forsker Marie-Lisbet Amundsen (2012) som ble sitert i Aftenposten: *"Ungene må få mulighet til å velge seg til en skole som er mer praktisk orientert, med mye fysisk aktivitet, kortere undervisningsøkter og tettere voksenkontakt. Når alle skal presses gjennom det samme teoretiske nåløyet, vet vi at noen vil gå ut av skolen med bøyd hode"*. Sitatet skriver seg fra en forskningsrapport utarbeidet i norske fengsler. Amundsen konkluderer med at åtte av ti menn, og fem av ti kvinner *ikke* fant seg til rette på ungdomsskolen. Iversen spør videre om den norske enhetsskoleideologien er til for eleven eller skolen?

Kanskje er denne likhetstanken vanskelig å få bort fra den norske skolehverdagen, kanskje er den så inngrodd og usynliggjort at den neppe lar seg fjerne med et pennestrøk. Det blir helt feil når enhetsskolen drives på politikernes og skolenes premisser, mens elevene står tilbake med svarteper.

Fagets vanskelighetsgrad må tilpasses den enkelte elev, og alle må kunne kjenne på at de mestrer oppgaven. Mestringsfølelse forsterker gjerne motivasjonen så lenge elevene kan operere innenfor sin egen mestringszone. Iversen påpeker til slutt at internasjonal forskning viser at elevenes tilhørighet til skolen har stor innvirkning på trivsel og motivasjon. *"Skolene må ikke bli for store og det må bli færre elever per lærer.*

Men hva er så *læring*? I dag finner vi mange teorier som bidrar til å belyse ulike læringsprosesser i klasserommet. Kanskje læringsteoriens viktigste funksjon er å gjøre læreren mer bevisst på elevens tenkemåte, slik at det blir enklere å forestille seg elevens tankegang. Læringsteorien blir også et viktig redskap for å avkode elevens faglig ståsted, undervisningen skal tilpasses hver enkelt hva gjelder evner, sosial bakgrunn og kjønn. Vi snakker om tilpasset opplæring, som enhver skole er forpliktet til å følge opp.

Valgfaget friluftsliv bygger i stor grad på sosial aktivitet, samarbeid og støtte elevene seg i mellom. Det sentrale i den sosiokulturelle teorien (her etter Vygotskij) er at all intellektuell utvikling og tenkning har forankring i nettopp sosial aktivitet. Han tok i

bruk begrepet *redskap* til å forklare hvordan vi sosialiseres som mennesker. Vygotskij påsto at språket og talen var de to viktigste faktorene i denne prosessen. Språket blir avgjørende for hvordan en tenker og hvordan en skal forstå verden. Dermed kan vi ikke forstå elevens motivasjon for skole og fag uten samtidig å forstå hvilken rolle språket har i den sosiale samhandlingen. Den sosiokulturelle tilnærmingen baserer seg på en konstruktivistisk oppfatning av kunnskap. Vygotskij vektlegger ikke bare hva barnet kan greie alene, men også hva det kan utføre ved hjelp av andre. Forskjellen mellom disse to nivåene betegnes som den proksimale utviklingssonen, eller den nærmeste utviklingssonen. Utfordringen ligger i å utnytte denne sonen. Tanken er at ved hjelp av andre skal barnet kunne nå lenger enn bare på egen hånd. Om ikke alle har like forutsetninger og muligheter til å utvikle seg, så har alle et *potensial* til å utvikle seg og bryte grenser.

Jerome Bruners grunnleggende ideer baserer seg på at utvikling skjer gjennom å kategorisere (ibid). Dette innbefatter å sanse, oppfatte og treffe slutninger. Bruner fokuserte mye på betydningen av det kulturelle for et barns læring og utvikling. I pedagogikken benyttes ofte begrepet "*scaffolding*" om undervisning i den proksimale utviklingssonen. Bruner tok begrepet i bruk i forbindelse med såkalt oppdagende undervisning og problemløsning. Prinsipielt går dette ut på at læreren skal være en støttende faktor i læringsprosessen. Desto større problemer eleven har, desto mer hjelp og veiledning skal eleven få. I motsatt fall får eleven lite eller tilnærmet ingen hjelp. Igjen er vi ved begrepet tilpasset opplæring. For hva vil det egentlig si å tilpasse opplæringen til den enkelte elev? Hvor skal grensen gå når vi beveger oss i den proksimale utviklingssonen? I teorien ligger det lagret en bestemt oppfatning av dette. Den går ut på at undervisningen *ikke* skal være på et nivå som eleven til enhver tid kan mestre. Terskelen må heves slik at eleven alltid må arbeide jevnt for å oppnå utvikling og progresjon (her etter Atkinson). Men det er viktig at målet aldri ligger lenger ut enn at eleven evner å nå det. Bruner presiserte også at utdanning ikke bare handler om tradisjonelle skoleoppgaver som pensum eller utforming av lekser. Skolen gir bare mening når den settes inn i en kulturell kontekst. Den har en overordnet rolle med å avspeile og kartlegge samfunnets ønsker og visjoner, skolen er en viktig brikke i en større sammenheng. *Læringsprosessen* er en viktig ressurs som barn og unge har til rådighet for sin personlige utvikling (Befring, 2012). Læringen kan være tilsiktet og målrettet, blant annet ved å kopiere andre, når råd og instruksjoner blir gitt, og det kalles

opplæring. På mange måter kan læring også finne sted uten å være tilsiktet og planlagt, i lek og arbeid, ved opplevelser og erfaringer gjennom dagen. Dette betegnes som medlæring eller medfølgende læring. I dag er det nok blitt slik at skolesystemet har monopol på opplæring av barn og unge, og har derfor et særlig ansvar for å gi god læring til alle. Videre er det svært viktig å sørge for støtte og oppmuntring og skape lærings- og mestringsglede. Samtidig må skolen kjenne ansvar i forhold til at elever kan havne i et negativt spor og sakke akterut. Den viktigste pedagogiske nøkkelen består i å legge til rette for at barn får kjenne på ei framtidstru og videre lykkes med noe og tro på at det nytter. For å hjelpe elever i en vanskelig situasjon, kreves det mye opp mot positiv fokusering for å oppdage alt det et barn vet, kan og vil. Samtidig må en være raus med gode ord og oppmuntring, det gjelder å komme inn på nye og positive spor. Sosial læring gir kompetanse til konstruktiv samhandling. Dette skjer sammen med andre gjennom forståelse av sosiale normer og spilleregler. For lærere vil det nok kreves både lærings- og menneskeinnsikt. En god regel må være å sørge for at barna får hyppige opplevelser av å lykkes. Mye ligger i at eleven blir tillagt oppgaver som han/hun med stor sannsynlighet vil klare. Sannsynligheten for at slike oppgaver gir mestringsfølelse, må være god. Hvis dette blir regelen, og ikke unntaket i den videre læringsprosessen, vil en slik praksis gi gode utsikter til progresjon ved å forløse barns iboende muligheter til læring.

Fysisk aktivitet og læring er to begrep som gjerne henger sammen og som tar stor plass i valgfaget friluftsliv. I det gamle Hellas ble fysisk aktivitet tillagt karakterdannende virkning (Grindberg & Langlo Jagtøien 1992). Egenskaper som ble høyt vektlagt var mot, lojalitet og oppriktighet. Fysisk aktivitet ble alene sett på som sunt, edelt og rent. På 1800-tallet lanserte Jean Jaques Rousseau (1712-1778) slagordet "Tilbake til naturen" (ibib). Gjennom sin filosoferende tankegang skapte han ny grobunn for fantasien og følelsene, poesien og drømmene, og ble en representant for kroppens frigjøring. Han poengterte at barnet ikke kunne lære kun ved å tilføres kunnskaper. Det måtte skaffe seg visdom gjennom egne erfaringer og observasjoner. Han hevdet også at bøker og teoretisk lærdom tok for mye plass; den fysiske og praktiske læringen var like viktig for barnets utvikling. Dette var ideer som andre filosofer senere sluttet seg til.

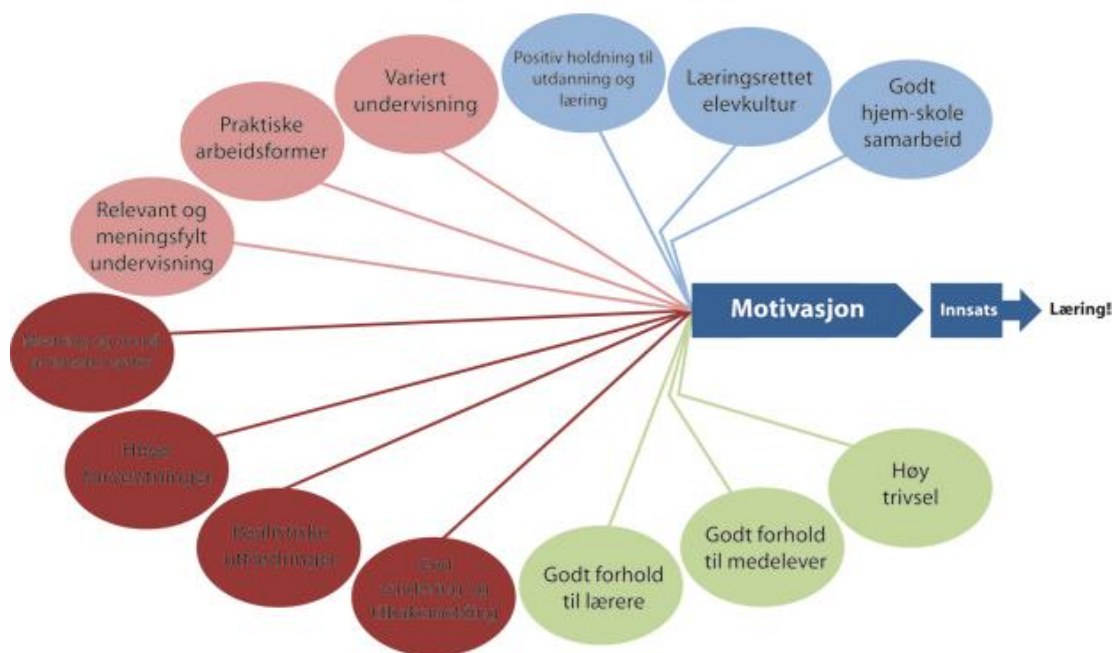
I dag har vi langt større kjennskap til området, og det forskes kontinuerlig på ulike problemstillinger (Gjessing, 2012). President i Legeforeningen, Hege Gjessing, påpeker

at økt satsing på forebyggende helsearbeid rettet mot skoleungdom er av avgjørende karakter. Sykdom og sosiale forskjeller kan forebygges og jevnes ut ved å øke den fysiske aktiviteten. Dette er også med på å skape gode holdninger i befolkningen generelt, hvor *inaktivitet og overvekt er et økende problem*, år for år. Forskning, da særlig fra USA, (Tuckman & Hinkle 1986) fremmer resultater som viser at fysisk aktivitet i skolen ikke bare har en helsebringende effekt, det fremmer også læring. Utdanningsdirektoratet (udir.no) har forslag om at kroppsøvingfaget skal ha som mål å bevisstgjøre elever på viktigheten av fysisk aktivitet og avdekke faktorer som kan påvirke lysten til å være fysisk aktiv. En viktig oppgave for barn og unge er tilpasning til jevnaldrende og oppretting av sosiale nettverk. Dette vil i neste omgang få innflytelse på barns psykiske helse. Flere studier tyder på at fysisk aktivitet kan fungere som en vennskapsarena og videre hjelpe de unge til å mestre nye sosiale nettverk, og ikke minst; fremme identitet.

Fysisk aktivitet (Ommundsen 2000) ser ut til å ha positiv effekt på barns selvbilde, og de som er regelmessig aktiv synes å ha mindre psykiske plager. På den annen side er det lite som kan underbygge at kognitiv funksjon og ferdighet har en direkte sammenheng med fysisk aktivitet. Men dette er et område som i økende grad blir eksponert for forskning. Samtidig er det ikke *noe* som tyder på at økt fysisk aktivitet i skolen er ensbetydende med at barns kognitive ferdigheter svekkes. Da kan det kanskje være greit å ligge på det planet inntil noe annet foreligger.

Mennesket er et sosialt vesen (Langlo Jagtøien & Hansen 2000). Vi liker å være sammen med andre og dyrke positive opplevelser. Men mange barn og unge kjenner på at de kommer til kort i sosiale settinger. De finner ikke koden for å fremkalle gode relasjoner, og ender opp som såkalt asosial. Her har skolen et stort ansvar for å utvikle gode samarbeidsevner og sosial intelligens. Friluftsliv er et spennende område i så henseende og en fin innfallsvinkel til å skape og dyrke vennskap og trygghet. Trivsel er også et begrep som er viktig å ta med. Trivsel og gode relasjoner til lærere og klassekamerater er viktig for motivasjonen. Å gjøre noe sammen, styrker fellesskapet blant elever. Skolens oppgave er ikke minst å legge til rette for å skape positive opplevelser i forhold til fysisk aktivitet og samtidig være god på å utnytte nærmiljøets naturlige muligheter. Valgfag og *gruppearbeid*. Det er nesten som to sider av samme sak, eller i hvert fall to begrep med "slektskap" til hverandre. Gruppearbeid innen valgfaget finner jeg helt naturlig. I utgangspunktet er alle elevene på en felles gruppe, nemlig valgfaget friluftsliv

som de *selv* har valgt. Mye av arbeidet innen faget egner seg godt som prosjektarbeid hvor flere jobber sammen mot et felles mål. Hvordan kan vi bruke gruppen/gruppearbeidet som redskap for læring og utvikling? Gruppearbeid er først og fremst en arena hvor kommunikasjon og samspill mellom deltakerne står sentralt. (Gjøsund & Huseby 2009). Hele livet er vi mer eller mindre en del av ulike sosiale nettverk. Disse nettverkene danner gjerne på nytt *nye* relasjoner og forbindelser. Maslow hevder at vårt behov for sosial kontakt er årsak til at vi tar del i grupper. Vi oppsøker grupper, og vi blir innlemmet i grupper, mer eller mindre mot vår egen vilje. Vi er omgitt med et vell av grupperelasjoner på kryss og tvers. Det er dette vi gjerne betegner som det sosiale nettverket, og som vi alle er en del av. Hvilke faktorer spiller så inn i forhold til gruppas funksjon og de oppgaver den er satt til å løse? Gruppestørrelsen er uten tvil en av disse faktorene. En gruppe med mange deltakere, kanskje opp mot ti i tallet, har vist seg ikke å fungere så godt. Ulike oppfatninger som medlemmene har hatt til felles, svekkes og vannes ut når medlemstallet øker. Det blir vanskeligere å opprettholde en oversiktlig arbeidsstruktur, og misforståelser vil lettere kunne oppstå. Et forenklet forskningsresultat viser at gruppens effektivitet avtar med gruppens størrelse. Fire-fem personer per gruppe kan være et gunstig tall, det vil gi større grad av tilhørighet og eierskap mot et felles mål. (St.meld. 22, 2010-2011). Valgfaget friluftsliv inviterer til stor variasjon i undervisningen og egner seg godt til gruppearbeid. Forskning på motivasjon trekker fram nettopp *variasjon* som en motiverende faktor for elevene (ibid). Ellers vil gode relasjoner med jevnaldrende skape trivsel som igjen gir overskudd og glede i skolearbeidet. Denne gleden og trivselen er det viktig å kjenne på og ta med seg videre, den er av stor betydning, både for det faglige og sosiale.

Figur 2: Forhold som fremmer motivasjon (Kunnskapsdepartementet 2013).

Denne figuren angir mange tungtveiende faktorer som har avgjørende betydning på fremming av motivasjon og læring.

3.0 METODEBRUK

For å definere noe som aksjonsrettet er det viktig å kunne vise til et bredt og grundig forarbeide. Arbeidet skal ikke bære preg av vilkårlige undersøkelser, derimot en nøyaktig og gjennomtenkt systematikk. Dette baseres på datainnsamling, for eksempel i form av intervju, samtale, observasjon eller gjennom å se og lytte. Aksjonsrettet tenkning går alltid ut på å finne ut om det vi selv tenker eller tror, faktisk er riktig. Arbeidet blir nok lettere og resultatmessig bedre hvis vi hele veien er bevisst på hva vi vil oppnå og ut i fra det spisse problemstillingen. Hensikten med forskning har gjennom alle tider vært å utvikle og forbedre gjeldende kunnskap og i tillegg innhente *ny* kunnskap. En bacheloroppgave er aksjonsrettet på den måten at resultatet, som gjerne bringer frem noe nytt på et gitt område, kan underbygges med grundige og systematiske undersøkelser. *Mitt engasjement grenser opp mot et aksjonsrettet arbeid* (planlegging, gjennomføring og observasjon). Planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisningen har vært et *samarbeid* mellom meg som student og to faglærere. Jeg

håper og tror at en endelig evaluering av oppgaven vil gi tips og noen nye retningslinjer for hvordan undervisningsopplegg i valgfag friluftsliv kan gjøres bedre.

Aksjonsforskning dreier seg om forskning på et høyere nivå (Tiller, 2006) med større omfang og rekkevidde. Dette dreier seg om at en forsker over tid utvikler og konkretiserer i samarbeid med praksisfeltet. Målet er å skape endringer, enten på det sosio-materielle plan eller ved å tilføre forskningen sin egen tankegang og overbevisning. Aksjonsforskning har en styrende funksjon mot et konkret sluttresultat, et ønsket sluttresultat som bærer preg av forskerens forutinntatte holdning. Det ene er å utforske en situasjon, det andre er å forandre den. Aksjonsforskning har ofte basis i forskerens sterke ønske om å nå sitt eget mål til samfunnets beste. De lærde strides om hvorvidt dette er forskning; skal forskerens personlige holdning overstyre det som tidligere har blitt sett på som det viktigste, nemlig det å ikke påvirke den eller dem det forskes på? Kanskje kan dette gjøres bedre hvis lærere og skoleledere inntar forskerrollen?

Aksjonslæring i skoleverket handler om å rette spørsmål mot egen praksis, og videre til enhver tid reflektere over hva som kan forbedres (ibid). Tiller sier som følger: *"Styrken i aksjonslæring er at personene i organisasjonen blir mer oppmerksomme på og kan nyttiggjøre seg det som allerede er der av kunnskap, og genererer læring ut av de foreliggende erfaringer ved at de refortolker gårsdagens erfaringer i lys av morgendagens"* (s. 51). Med andre ord kan læreren ta i bruk den erfaringen han besitter og videreutvikle den til et stadig bedre redskap for læring. Det er viktig å få svar på hvorfor ting oppleves som de gjør og om de kan relateres til andre klasserom på samme skole eller kanskje til miljøer utenfor den gjeldende skolen. Aksjonslæring innebærer i stor grad å nyttiggjøre seg eksisterende kunnskap på en bedre og mer resultatorientert måte. Hvilke andre momenter er viktig å ta med seg inn i aksjonslæringen? Tiller understreker at andres spørrende holdning og nysgjerrighet er avgjørende for at vi skal evne å kunne se vår egen hverdag, se oss selv i det vi gjør! Andres spørsmål eller provokasjoner blir viktige elementer for å lære av det vi gjør. Uten motstand og utfordringer blir det lite læring.

Slik situasjonen foreligger, finner jeg det mest hensiktsmessig å ta i bruk kvalitativ metode i min gjennomføring av oppgaven (Skagen, 2012). Kvalitative, empiriske metoder berører både intervju, observasjon og analyse av ulike diskurser, og arbeider med et begrenset antall informanter. I tillegg har jeg i samarbeid med lærerne vært

delaktig i hvordan undervisningsopplegget utformes. Ønsket er hele veien å ligge nærmest mulig kjernen i problemstillingen, men samtidig ikke være *for* snever slik at elementer som har betydning for sluttresultatet går tapt. For det meste har jeg benyttet meg av deltakende observasjon. Fordelen her er at forskeren kommer tett inn på informanten, men det ligger også et faremoment i dette. Hvis samarbeidet blir for tett, kan resultatet bli at informanten forandrer oppførsel.

Et *intervju* har en strukturert eller ustrukturert form som ønsker å oppnå et bestemt mål eller har en gitt hensikt (Tjora, 2010). Godt gjennomtenkte spørsmål er avgjørende for å oppnå dette, og bør i neste omgang foreligge som en intervjuguide. Jeg valgte å bruke et språk som var naturlig og forståelig for en ungdomsskoleelev, ikke for akademisk eller vitenskapelig. Ellers ble jeg tidlig klar over at en grundig observasjon i forkant av intervjuene var nødvendig og viktig for å oppnå et optimalt resultat. Stikkord her ble opparbeidelse av tillit og forståelse av elevenes eget språk og kommunikasjon. Gjennom observasjonstiden ble intervjuguiden endret og tilpasset flere ganger. Med utgangspunkt i min egen problemstilling falt valget på det som betegnes som et *semistrukturert intervju* (Kvale, 1997). I begrepet ligger det at det ofte brukes som en betegnelse på et dybdeintervju, og at det har en halvfast struktur. Denne formen for intervju åpner opp for at spørsmålene struktureres og tilpasses informanten. Men det er gjerne slik at intervjupersonen har en baktanke med det hele og av den grunn ønsker å påvirke saken ved å spørre eller styre svaret i bestemte retninger. Det kvalitative intervjuet har en viss grad av åpenhet for at uanmeldt og relevant informasjon dukker opp. Dette kan være en styrke for sluttresultatet så lenge man beveger seg innenfor det området som problemstillingen er satt til å belyse.

Ved utvelgelse av informanter fant jeg det naturlig å samarbeide med læreren som hadde førstehåndskjennskap til elevene. Sammen tok vi ut seks elever; tre jenter og tre gutter. I følge læreren representerte disse seks elevene et snitt av klassen, ikke bare på elevtypenivå, men også på det sosiale og faglige plan. Likevel fikk jeg inntrykk av at dette var elever som var flinke til å kommunisere og uttrykke seg verbalt. Dette var helt i orden fra min side, for ofte er det slik i kvalitative forskningsprosjekter at forskeren selv bestemmer hvilke informanter som skal være med, og ikke nødvendigvis et tilfeldig utvalg. I følge Tjora er det strengt tatt ikke nødvendig med et tilfeldig utvalg hvis målet er å oppnå en dypere innsikt og forståelse innen et gitt område.

I forbindelse med alle intervjuene benyttet jeg meg av lydopptak. Dette er et praktisk og uunnværlig hjelpemiddel som sikrer at ingen informasjon går til spille. All energien styres mot deltakeren og det oppnås god flyt i intervjuet. Et grupperom på skolen ble benyttet til formålet. Hvert intervju hadde en varighet på femten til tjue minutter. Hjemmene ble skriftlig informert to uker i forkant (se vedlegg), og etter godkjenning kunne intervjuene gjennomføres. Vår tids naturlige forhold til datautstyr og mobiltelefoner gjorde nok sitt til at ingen av informantene lot seg affisere av opptaket. I dataframstillingen benytter jeg fiktive egennavn, dette for å skille kjønn.

Deltagende observasjon kan som begrep og metode styres flere hundre år tilbake i tid (Skagen, 2012) Vestlige reisende observerte og studerte andre kulturers miljø og levesett. I begynnelsen var det vanlig å studere fremmede kulturer fra sitt eget ståsted, sett fra en vestlig kultur. I dag er dette snudd til det motsatte; enhver kultur eller folkegruppe skal tolkes og forstås ut i fra den sammenhengen som den til enhver tid befinner seg i. Deltakende observasjon beskriver forskeren som en del av det miljøet som skal kartlegges. Hvor offensiv en slik rolle skal være, kan variere. Men mye kan tyde på at skifte og variasjon i intensitet kan frembringe det mest optimale resultatet. Den store fordelene med deltakende observasjon er dessuten den nære og direkte forbindelsen forskeren innhenter til miljøet og informantene. Forskningen blir en kontinuerlig prosess der nye spørsmål og svar behandles og registreres fortløpende. Å velge tid og sted for observasjon kan til tider være en utfordring i seg selv (Tjora, 2010). En ting er å få tilgang til informasjon, noe annet er om denne informasjonen er den rette og står i forhold til problemstillingen. Men en problemstilling kan justeres og spisses underveis, nye situasjoner og inntrykk kan påvirke denne prosessen. Ellers er observasjon og intervju to metoder som på mange måter utfyller hverandre. Enkelt kan vi si at gjennom observasjon studerer vi det folk gjør, gjennom intervju studerer vi det som blir sagt. Likevel er det nok mer pragmatiske grunner til å velge observasjonsmetoden. Informanten møtes og registreres i en naturlig setting hvor forskeren på en diskret måte gjør sine nedtegnelser.

4.0 PRESENTASJON AV UTVIKLINGSPROSESSEN OG TILTAKENE

Valgfaget ble, som nevnt i innledningen, innført høsten 2012, det første året kun for åttende klasse. På skolen hvor jeg praktiserer er dette trinnet inndelt i tre ulike klasser. Valgfaget friluftsliv er en gruppe på tjuefire elever, og alle de tre ordinære klassene er representert med til sammen elleve gutter og tretten jenter.

Klassen har høsten 2012 hatt en gjennomgang av *artslære*; dette innbefatter planter og dyr som lokalt hører til i området. Det er blitt avholdt to prøver à en time i temaet, den første i september og den andre i november. Prøvene, som begge var individuelle, var konstruert av læreren i samarbeid med studenten (meg selv). Jeg var med og rettet på den siste prøven. Oppgaven var i stor grad visuell, bilder av planter og dyr var utgangspunkt for navnsetting av den enkelte arten. I tillegg var det noen skisser av dyre- og fuglespor i snøen, her skulle eleven foruten artsbestemmelse kunne påpeke hvilken retning fuglen eller dyret beveget seg. Mitt første inntrykk av klassen denne timen var et lavt engasjement for prøven, konsentrasjonen virket langt fra å være på topp. Da timen var over og prøvene innlevert, gjennomgikk vi i fellesskap resultatene. På linje med andre fag skal også valgfaget karaktersettes. I følge læreren er kun målene definert i læreplanen. Derfor har skolen selv utarbeidet vurderingskriterier som grunnlag for karaktersetting (se vedlegg nr.4). Resultatene på denne siste prøven var, i følge læreren, nedslående. Ved å sammenligne med prøven fra september var det liten grad av progresjon å spore, faglig sett.

Imidlertid er det bestemt at friluftsliv valgfag skal ha en heldags skitur siste uken i februar -13. Muligheten for å realisere en slik tur ligger i å "sanke" timer. Valgfaget er priggitt to skoletimer per uke. Disse timene må samles over flere uker som grunnlag for en dagstur, og det skjer ved avspasering. Ett av temaene for denne turen er opplæring og bruk av stormkjøkken.

I tillegg har jeg et klart ønske om å gjennomføre artslæreprøven en tredje gang, nå utendørs og som et gruppearbeid. I samarbeid med læreren diskuterer vi den praktiske gjennomføringen. Det blir bestemt at klassen skal deles inn i fem grupper, med fire eller fem elever per gruppe. Mine seks informanter blir fordelt på ulike grupper, slik blir det enklere å få et bredere innsyn i gruppene. Gruppearbeid er en arbeidsform som elevene

er kjent med fra de ordinære klassene. Med utgangspunkt i lærerens grunnleggende kjennskap til klassen, blir de øvrige elevene fordelt og satt sammen i grupper etter beste skjønn, på papiret. Artsprøven skal gjennomføres ved leirplassen. Elevene skal informeres om denne prøven (som for øvrig er identisk med den som ble avholdt i klasserommet) noen dager i forkant slik at de kan forberede seg faglig. Orientering om den praktiske gjennomføringen vil først bli gitt når vi er framme ved leirplassen. Alle elevene skal skrive en rapport fra turen, som et hjemmearbeid. Dette vil bli en del av en helhet som skal ligge til grunn for karaktersetning.

5.0 PRESENTASJON AV GJENNOMFØRINGEN

Gjennom deltakende observasjon/undervisning over flere dager i ulike læringsmiljø(ute som inne) har jeg gradvis dannet meg et bilde av hvordan klasselandskapet fortoner seg. Men dette har selvsagt ikke vært mulig uten støtte fra en lærer som kjenner klassen godt og vet hvor "skoen trykker". Som student og iakttaker er det viktig fra starten av å ligge litt lavt i terrenget; elever kan føle seg brydd og kjenne ubehag ved å bli studert og analysert. En vesentlig faktor er at elevene er godt informert på forhånd om det som skal skje, de må gradvis tilvennes situasjonen med en ukjent student som vandrer rundt. Etter hvert har jeg måttet beherske *to* roller samtidig, nemlig det å være både observatør og deltaker i ett og samme miljø.

Den dagen vi skulle på tur kunne jeg kjenne på at jeg eide litt av fellesskapet i klassen, i hvert fall kunne jeg navngi langt flere enn de seks informantene jeg var tildelt. Det anså jeg som et godt utgangspunkt for dagen. Med en lav februar-sol hengende på vinterhimmelen og et termometer som viste 3 minusgrader var vi alle startklare for en skitur i valgfaget friluftsliv. Tjuefire elever, to lærere og en student tok fatt på lysløypa som passerer like bak skolen. Turen skulle gå ca fem, seks kilometer innover terrenget før vi tok av fra løypa og opp en skråning til en stor gapahuk hvor vi kunne slå leir. På rekke og rad gikk vi innover skogen, det lyste i fargerike turklær og ryggsekker. Vi voksne fordelte oss jevnt i denne rekken av skiløpere, det var greit å styre tempoet til et nivå som passet alle. Elevene var i godt slag, muntre replikker vekslet frem og tilbake. Etter en times tid tok vi av fra løypa og opp til ei lysning i skogen hvor denne store

gapahuken var satt opp. Etter å ha fordelt elevene på grupper, og navngitt disse fra A til E, var deres første oppgave å tilrettelegge leirplassen. Her var det tydelig at samarbeidet var godt innad de enkelte gruppene, alle tok sin del av ansvaret, ingen sto og så på. Bålplassen, som var en ringmur av stein, måtte frigjøres for snø. Egnet ved måtte sankes og bringes til ildstedet. Praten og diskusjonen gikk delvis høylydt når det var litt uenighet om hvordan ting kunne gjøres til det bedre, andre arbeidet mer i det stille. Lærerne (og studenten) kom med tips og ideer, og forklarte grundig hvordan et bål skal tennes. Hvis uværet slår til en kald vinternatt, så kan tenning av et bål være det som skiller mellom liv eller død. Man skal vite hvilken type ved man skal se etter, og en skal vite hvordan et bål vedlikeholdes. Etter hvert ble det fyr på bålet, og elevene satte seg gruppevis ned i ring. Det var helt vindstille, så bålrøyken var ikke til sjananse for noen. Nå ble fem sett med stormkjøkken delt ut, disse skulle gruppene hver for seg montere og ta i bruk. Bruksanvisning fulgte hvert apparat. Vi hadde i forkant av turen gått igjennom stormkjøkkenets oppbygning og funksjon, nå gikk vi rundt og instruerte der dette var nødvendig. Noen hadde tydeligvis erfaring med dette fra før, det gikk ikke lang tid før de ropte "ferdig!" Disse måtte demontere apparatet, og la andre på gruppa slippe til. Vi voksne ga etter hvert ros til elevene for godt gjennomført arbeid. Deretter gikk vi rundt og fylte opp med rødsprit slik at koking/steking av enkle retter kunne gjennomføres; matlaging var også ett av målene med turen.

Etter maten ble det gjort klart for å gjennomføre artslæreprøven. Gruppene ble plassert med god fysisk avstand, dette for å unngå at de forstyrret hverandre. Til sist ble det opplyst at prøven skulle rettes av nabogruppa. Mens vi vandret rundt og observerte, registrerte vi en tydelig glød og iver for oppgaven, det var lett å se at konkurranseinnstinktet var tent. Etter ca tjue minutter var prøven unnagjort, og alle leverte svararket til nærmeste gruppe for retting. Fasit ble delt ut som et redskap til rettingen, og det skulle gis ett poeng for hvert riktig svar. Endelig ble det hele summert, og en "vinner" ble kåret. Premien? –En velfortjent applaus fra hele klassen til vinnerlaget, som igjen svarte med en applaus tilbake for en god, felles innsats.

Sola varmet godt i sørhellinga og la grunnlag for utagerende snøkunst. Etter at selvlaget mat og bespisning på fem forskjellige stormkjøkken var unnagjort, gikk elevene i gang med bygging av snøfigurer, i all hovedsak på eget initiativ. Det var også interessant å se at de opprinnelige gruppene jobbet videre sammen etter eget ønske. Lærerne mente det

var viktig at elevene ble gitt mulighet til å ta initiativ på egen hånd, og kjenne på gleden av bare det å være på tur. Snømenn – og kjerringer reiste seg snart som fugl Føniks av asken, det utspant seg en konkurrerende iver og glød som var både hørbar og visuell. Alle jobbet hele tiden innenfor sin gruppe, ulike oppgaver ble tydeligvis fordelt innad. De største guttene rullet sammen tung snø til svære byggeklosser, de mer spedbygde hadde pålagt seg ansvar for utforming av figuren og ellers markering med kvister og granbar. Etter ca en halvtime var kunstverkene slutført. Vi tok oss god tid til å gi positive kommentarer for hver enkelt figur, både på utforming og innsats.

Snart nærmet tiden seg for oppbrudd og retrett. Det var best å være tilbake i lysløypa før mørket kom sigende. Alle tok ansvar for slukking av bål og rydding av leirplass, og snart var alle på hjemvei i den samme løypa som vi kom. Tilbake sto fem eventyrlige snøtroll som i solnedgangen kastet stadig lengre skygger.

Dagen etter gikk vi gjennom artsprøvene fra gruppearbeidet på turen, og vi var ikke i tvil, dette var et oppløftende resultat i forhold til de to prøvene som tidligere var gjennomført i klasserommet.

Etter ytterligere fjorten dager har vi gått igjennom og vurdert innkomne elevrapporter fra turen. Her er resultatet gjennomgående positivt, elevene vinkler turen som en læringsrik, opplevelsesfylt og sosial "happening" sammen med andre.

5.1 DATAFRAMSTILLING

Tiden sammen med klassen før jul benyttet jeg i stor grad til observasjon og deltakende undervisning, og ikke minst; bli gradvis bedre kjent med elevene, lærerne og miljøet rundt. I januar gjennomførte jeg et intervju med mine seks informanter (tre jenter og tre gutter). Her forteller de at de er stort sett godt vant med friluftslivet fra før, flere av familiene har hytte ved sjøen eller på fjellet. De fleste av dem kan sette opp telt og tenne et bål, i alle fall har de gjort et forsøk på det. Når jeg spør hva som er det beste med valgfag, så får jeg et snittsvar som vektlegger turene, opplevelsene og det at de har valgt faget selv. Det å være sammen med flere og samtidig lære noe nytt virker også forlokkende. En elev sier:

"Jeg er ikke så veldig flink faglig, men jeg er glad i turer og det å være aktiv sammen med flere. Vi blir sittende mye inne på skolen, så det er alltid godt å komme seg ut. I klasserommet er det ofte jeg som må be om hjelp, ute er det gjerne motsatt. Da kan jeg bli spurt om hjelp. Det synes jeg er kult. Dessuten er valgfaget et fag hvor alt er "live", alt er direktesending." (Gustav, intervju).

Flere av informantene mener valgfaget har en positiv effekt på læring i andre fag. *"Fordi valgfaget har utrolig mye bra variasjon, blir faget mer gøyalt å lære, det er aldri kjedelig. Naturfag er vel kanskje det faget som ligger nærmest valgfag friluftsliv. Likevel tror jeg alle fag har noe å lære fra valgfaget." (Ellinor, intervju).*

Det blir også fokusert på medelevers betydning for egen læring og utveksling av kunnskap. Den eleven som sitter inne med viten om en gitt oppgave gir råd og tips og veileder de andre. Dette skaper gjerne en positiv diskusjon, med litt prøving og feiling før en endelig løsning foreligger. Ellers mener mange at lærerens betydning for opplevelse og læring i valgfaget er udiskutabel. *"Læreren er kjempeviktig for læring i faget. Våre lærere viser tydelig at de liker å være på tur. De kan mye og er flinke til å forklare hvis det er noe vi ikke forstår. De vet hvordan de kan inspirere oss og skape motivasjon for det vi skal gjøre." (Arnold, intervju).*

Det sosiale fellesskapet og medelevers rolle er noe som stadig trekkes fram i forhold til læring. Gruppearbeidet står tydeligvis sentralt blant elevene i valgfag som en populær og naturlig arena for å gjøre (lære) noe sammen. Bare det å gå tjuet fire elever på rekke og rad i skisporet er et samarbeid, alle bevegelsene skal koordineres og tilpasses andre. *"Å sette sammen et stormkjøkken er kjempeenkelt, nesten på kanten til å være kjedelig. Men det ble straks morsommere når jeg kunne vise de andre på gruppa hvordan det skulle gjøres." (Ottar, intervju).*

Lærerens funksjon i friluftsliv kan innbefatte mange ulike oppgaver og ansvarsområder, ikke minst læringsansvar og tilrettelegging for læring. Gjennom et intervju får jeg et innblikk i dette nye faget, sett fra lærerens side. Han understreker først at dette er et valg elevene har tatt blant flere muligheter. Når de starter opp fra høsten, har alle en felles plattform; de har valgt det samme faget! Det alene er en positiv tanke å ta med seg videre. Han nevner at motivasjon skal være et av målene ved friluftsliv, likedan dette med mestring og mestringsfølelse. Ellers har de vektlagt betydningen av empati og det å

skape engasjement for å hjelpe medelever. Valgfaget gir eleven større mulighet for mestring, han/hun er i utgangspunktet positivt innstilt. Læreren forteller videre at eleven treffes på en annen arena, og at noen er flinke til å arbeide selvstendig. Dette er gjerne elever som har vokst opp i et hjem hvor det er tradisjon for friluftsliv. Disse elevene er gjerne flinke til å dele sin kunnskap med sine medelever. Læreren mener valgfaget inviterer til samarbeid. *"Vi legger opp til samarbeid i valgfaget, og vi setter opp faste grupper med ulike elevtyper. Det viktigste med valgfaget er å skape motivasjon slik at eleven får utfolde seg innen eget interesseområde, og at dette igjen vil motivere for de resterende skolefag."* (Lærer, intervju).

6.0 DRØFTING

For å gi svar på min problemstilling, må jeg forsøke å se sammenhengen mellom det som ble registrert i undersøkelsen, og teorien som ble lagt fram i oppgaven.

Problemstillingen har altså følgende ordlyd: *Hvordan kan valgfaget friluftsliv påvirke elevenes motivasjon og læring?*

Med bakgrunn i informasjon og materiale som er samlet inn, vil jeg prøve å få svar på noen spørsmål som er naturlig å trekke fram. Hvorvidt denne informasjonen har nok tyngde til å underbygge validitet, kan sikkert diskuteres. Men klare, positive signaler har jeg registrert hos elevene på flere områder. Likevel vil jeg holde klokelig avstand fra de bombastiske slutninger; jeg foretrekker heller antydningens kunst.

Etter å ha analysert innhentet informasjon, får jeg et *klart* inntrykk av at elevene verdsetter valgfaget friluftsliv. De samarbeider godt, og setter pris på det konkrete undervisningsopplegget på turen. Trivsel og faglig framgang er lett å tyde når elevene arbeider i grupper (jfr. teori s.14). Den sosiokulturelle teorien blir her sentral (jfr. teori s.10). All intellektuell utvikling og tenkning har rot i nettopp sosial aktivitet (her etter Vygotskij). Elever har ulik biografi og ulikt kunnskaps/ferdighetsnivå. Sånn sett kan nettopp valgfaget byr på stor variasjon og kan være et godt utgangspunkt for å lære, og ikke minst å lære *fra* seg, i samspill med andre. Derfor ble det konkretisert og tydeliggjort fra elevenes side at valgfaget for dem var av stor betydning i forhold til

læring, spesielt i samhandling med andre, og da med stor grad av variasjon gjennom ulike oppgaver.

Valgfaget friluftsliv spiller på mange strenger, og elevene får prøve seg på kjente og ukjente områder. Dette gir mange muligheter til å kjenne på mestringsfølelse, et viktig begrep i læringen. Når eleven kjenner på mestring, skapes motivasjon for nye oppgaver. I tillegg er valgfaget friluftsliv i aller høyeste grad et fysisk fag. Amerikansk forskning viser at fysisk aktivitet ikke bare har en helsebringende effekt, det fremmer også læring (jfr. teori s. 13). Samfunnet er i dag belastet med en økende andel overvektige, dette gjelder ikke minst barn og unge. Valgfaget friluftsliv har derfor en sekundæreffekt; det motvirker fedme, samtidig som det appellerer til og skaper interesse for turer i skog og mark.

7.0 OPPSUMMERENDE KONKLUSJON

Undersøkelsen inneholder data og opplysninger kun fra den ene klassen jeg var en del av og opererte innenfor. Kunne det ha vært en idé og systematisk følge én eller flere klasser på turer som inneholdt ulike miljøer (kulturelle/geografiske) til ulike årstider? På den måten ville *ulike* erfaringer skape grunnlag for mer utdypende kunnskap om læringseffekten innen valgfaget friluftsliv. Det hadde nok gitt langt mer tungtveiende og interessant informasjon i forhold til min problemstilling; og ganske sikkert et mer entydig svar.

Friluftsliv innbyr både til selvstendighet og samarbeid i et utvidet læringsrom. Dette er på mange måter grunntanken i faget. Trond Viggo Torgersen sier i en sang, "du må tenke sjæl". Det er viktig å tenke selv, alle har sin egenart å utvikle. Likevel tror jeg det er sunt for egenarten og den tenkte tanken å møtes i en trygg samhandling med andre.

Motivasjon og mestring er avgjørende for elevens læring. Skole og hjem må gjøre en helhetlig innsats, sammen.

En av mestringsens innerste kjensgjerninger er evne til empatisk innlevelse og evne til å ta medansvar.

LITTERATURLISTE

- Amundsen, M. (2012) Aftenposten, 26. februar 2012.
<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/6-av-10-kriminelle-hadde-ikke-venner-pa-ungdomsskolen-6771123.html#>. UYgJwqA4XIU (hentet 15.4. 2013)
- Aschehougs Norgeshistorie (1997) bind 8, *Nasjonen bygges* (s.160 – 204). Porvoo, Werner Søderstrøm OY.
- Befring, E. (2012). Skolen for barnas beste. Kvalitetsvilkår for oppvekst, læring og utvikling. *Under utdanning*, pedagogstudentenes medlemsblad nr. 1, 2013.
- Befring, E. & Moen, B.E. (2011) *Ungdom, læring og forebygging*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Grindberg, T. & Langlo Jagtøien, G. (1992) *Barn i bevegelse*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Foss, Jane – Christin, (2010/2011). *Uforpliktende gøy eller faglig moro?* (s. 5 – 105). Om elevers selvopplevde læring i friluftsliv valgfag. Masteroppgave i idrettsvitenskap. Seksjon for kroppsøving og pedagogikk, Norges idrettshøgskole.
- Gjessing, H. (2012) Tidsskrift for Den norske legeforening.
<http://tidsskriftet.no/article/2250551/> (hentet 21.4.2013).
- Gjøsund, P. Huseby R. (2009) *To eller flere*. Oslo: CAPPELEN DAMM AS.
- Imsen, G. (2005) *Elevers verden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Imsen, G. (2010) *Lærerens verden*. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Iversen, J. (2012) *Ensomhetens kjedsommelighet*. Kronikk i Adresseavisen, 30.5.2012.
- Jagtøien, G.L. Hansen, K. (2000) *I bevegelse. Sansemotorikk, leik, observasjon*. Oslo: Gyldendal Forlag.
- Kaldestad O.H., Reigstad, E. Sæther, J. Sæthre, J. (2007) *Grunnverdier og pedagogikk* (s. 135-160). Bergen: Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2013)
- Kvale, S. (1997) *Det kvalitative forskningsintervju*. (310 s.) Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Læreplan i valgfaget fysisk aktivitet og helse. Utdanningsdirektoratet, 2006.
http://www.udir.no/kl06/FAH1-01/Hele/Komplett_visning/?read=1 (hentet 10.03. 2013).
- Ommundsen, Y. (2000) Tema: *Fysisk aktivitet*. Tidsskrift for Den norske legeforening nr. 29, 30. november 2000.

Skagen, K. (2012) *Neste time, innføring i grunnskolepedagogikk* (s. 315-331). Bergen: Fagbokforlaget.

St.meld. 22 (2010-2011). *Motivasjon – Mestring - Muligheter*. Kunnskapsdepartementet. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-22-2010--2011/3.html?id=641260> (hentet 2.4. 2013).

Tiller, T. (2006) *Aksjonslæring – forskende partnerskap i skolen* (s. 43-55). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Tjora, A. (2010) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (s.13-217). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag A/S 2012, 2. utgave

Tuckman B. Hinkle J. (1986) *An experimental study of the physical and psychological effects of aerobic exercise on schoolchildren*. Health Psychol 1986;5: 197 – 207.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide elevgruppe

Vedlegg 2: Intervjuguide faglærer

Vedlegg 3: Informasjonsskriv

Vedlegg 4: Vurderingskriterier valgfag friluftsliv

Intervjuguide 8. klasse valgfag januar 2013

1. Hva synes du er det beste med valgfag?
2. Hvorfor valgte du nettopp friluftsliv?
3. Har du mye kunnskap/erfaring om natur og friluftsliv fra før?
4. Hvordan synes du samarbeidet med de andre elevene er i valgfag sammenlignet med "vanlige" fag?
5. Hvilke forventninger hadde du til valgfaget, og har disse blitt innfridd?
6. Tror du valgfaget kan virke positivt på din læring i andre fag? (hvis ja, hvordan?)
7. Hva betyr læreren for din opplevelse og læring i valgfaget?
8. Ønsker du *flere* undervisningstimer i valgfag enn det som er i dag? (Hvis ja, hvorfor?)

Intervjuguide faglærer

1. Hvordan vurderer du valgfagets funksjon i forhold til mestring og læring?
2. Hvordan kan valgfaget påvirke elevenes motivasjon?
3. Er det forskjell på elevenes samarbeidsevne ute og inne?
4. Skoleåret samlet sett; -valgfag "stjeler" tid fra ordinære fag. Er dette
ensbetydende med at den totale læringen, samlet sett, går ned?
5. Treffer du eleven på en bedre måte med valgfag?
6. Valgfaget inviterer til selvstendighet og samarbeid. På hvilken måte er dette
lesbart i læringsrommet?

Forespørsel til hjemmet om intervju av elever i valgfag

Hei, mitt navn er Petter Slyngstad, og jeg går tredje året grunnskolelærerutdanning ved høgskolen i Nesna. Dette året arbeider jeg med en avsluttende bacheloroppgave i pedagogikk. Problemstillingen omhandler bruk av valgfag i skolen, som er nytt av året, og hvordan dette kan innvirke på elevers læring og mestring. Vidar, lærer ved en ungdomsskole i Nord-Trøndelag, er min veileder i dette utviklingsarbeidet.

I løpet av uke 5 eller 6 ønsker jeg å gjennomføre et aksjonsretta undervisningsopplegg i valgfaget som vil bli evaluert i etterkant. Elevenes egne erfaringer er av stor betydning for arbeidet og resultatet. I den forbindelse ønsker jeg å innhente tillatelse fra foresatte til å gjennomføre intervju med elevene. Ingen vil bli navngitt, og alt er underlagt taushetsplikt.

Med vennlig hilsen,

Petter Slyngstad

Vurderingskriterier i valgfaget Fysisk aktivitet og helse – friluftslivrettet

Kompetansemål	Læringsmål	Høg måloppnåelse Karakter 5 og 6	Middels måloppnåelse Karakter 3 og 4	Lav måloppnåelse Karakter 1 og 2
Hovedområde Fysiske aktiviteter				
Mål for opplæringen er at eleven skal kunne				
Delta i gruppeaktiviteter eller individuelle aktiviteter som utfordrer både koordinative og fysiske ferdigheter	Delta i turer i skog og mark, både til fots, på sykkel og på ski	Mestrer, og viser stor glede av å delta på tur, det være seg til fots, på sykkel eller ski	Mestrer i noen grad det å delta på tur, det være seg til fots, på sykkel eller ski	Mestrer i liten grad det å delta på tur, det være seg til fots, på sykkel eller ski
Gjøre sitt beste, samhandle med og oppmuntre medelever	Delta i teoretisk undervisning av førstehjelp, kart og kompass, artslære, lovverk knyttet til friluftsliv, bekledning og utrustning på tur	Viser stor interesse, er engasjert og deltar i teoretisk undervisning	Viser middels interesse og deltar i teoretisk undervisning	Viser lav interesse og deltar i liten grad i teoretisk undervisning
	Samhandle med medelever i ulike aktiviteter	Viser stor evne til å samhandle med medelever, samt oppmuntre medelever	Viser middels evne til å samhandle med medelever	Viser liten evne til å samhandle med medelever

<p>Samtale om sammenhengen mellom fysisk aktivitet, mestring og bevegelsesglede</p>	<p>Samtale om egen mestring og bevegelsesglede i øvelsesutvalget</p>	<p>Kan drøfte om, og eventuelt på hvilken måte øvelsene kunne vært endret for å sørge for økt mestringsfølelse og bevegelsesglede, både i tilknytning til eleven selv og for gruppa som helhet</p>	<p>Kan i middels grad reflektere over gjennomført øvelse, kan si noe om hvordan øvelsen kunne ha vært forbedret</p>	<p>Kan i liten grad reflektere over gjennomført øvelse</p>
<p>Hovedområde Kosthold og helse</p>				
<p>Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:</p> <p>Utveksle synspunkter om aktuelle råd og anbefalinger om kosthold og fysisk aktivitet</p>	<p>Forklare sammenhengen mellom aktuelle råd og anbefalinger knyttet til kosthold og fysisk aktivitet</p>	<p>Vise god forståelse på hva som er riktig kosthold under trening og fysisk aktivitet</p> <p>Kan gi tydelige beskrivelser, og i stor grad reflektere over hvordan kroppen tar opp og avgir energi</p>	<p>Viser middels forståelse på hva som er riktig kosthold under trening og fysisk aktivitet</p> <p>Kan si noe om hvordan kroppen tar opp og avgir energi</p>	<p>Kan i liten grad si noe om hvordan kroppen tar opp og avgir energi</p>

<p>Planlegge og gjennomføre et eget aktivitets- og kostholdsopplegg</p> <p>Lage enkle og ernæringsmessige gode måltider</p>	<p>Beskrive sammenhengen mellom energiinntak og energiforbruk i forbindelse med et måltid eleven selv har vært med å lage</p>	<p>Kan trekke inn personlige og relevante erfaringer fra å spise et sunt måltid før og etter fysisk aktivitet</p> <p>Eleven kan i stor grad planlegge å ha med seg sunn mat og drikke tilpasset turen.</p>	<p>Kan si noe om personlige erfaringer fra å spise et sunt måltid før og etter fysisk aktivitet</p> <p>Eleven kan i middels grad planlegge å ha med seg sunn mat og drikke tilpasset turen</p>	<p>Kan i liten grad si noe om personlige erfaringer fra å spise et sunt måltid før og etter fysisk aktivitet</p> <p>Eleven kan i liten grad planlegge å ha med seg mat og drikke tilpasset turen</p>
---	---	--	--	--